

ДЪРЖАВЕН ЗРЕЛОСТЕН ИЗПИТ ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА

28 август 2019 година

ВТОРИ МОДУЛ (60 минути)

Отговорите на задачите със свободен отговор запишете в свитъка за свободните отговори на предвиденото място.

Прочетете двата текста и изпълнете задачите към тях (от 31. до 34. включително).

ТЕКСТ 1

Основополагащо за целия живот, възникнал на нашата планета, е неорганичното химично съединение вода. При повечето сухоземни видове, макар че не е тяхно **местообитание**, водата си остава основна съставка на вътрешната им течна среда. Между 60 и 90% от масата на тези живи същества се пада на нея. Всички жизнени процеси в човешкото тяло са свързани с водата. Тя регулира телесната температура в съответствие с външната температура и е среда, в която протичат редица биохимични процеси.

Водната молекула е изградена от три атома – два водородни и един кислороден. Водата е единственото химично съединение на планетата ни, което може да се срещне в естествена среда и в трите си състояния: твърдо, течно и газообразно. Близко 71% от земната повърхност е покрита с вода, като значителна част се пада на моретата и океаните. Поради естествения воден кръговрат водата от океаните и от моретата се изпарява и след това се връща на Земята под формата на валежи. Точката на кипене на водата зависи пряко от атмосферното налягане. Водата, намираща се на морското равнище, кипва при температура от 100°C, но с увеличаването на надморската височина температурата на кипене се понижава. Така например на връх Еверест водата кипи при 68°C.

В Европа 42% от общия добив на вода се използва в земеделието, 32% е предназначен за индустрията, 18% – за производство на енергия, а около 8% – за домакински нужди. Водата изпълнява важна роля и в икономиката заради способността ѝ да разтваря множество химични съединения, да служи като охладител в промишлеността и да предоставя удобна и екологична среда за транспорт. Друго важно приложение на водата е при производство на електроенергия чрез водноелектрически централи (ВЕЦ). Науката, занимаваща се със спецификата на преобразуването на енергията на движещата се вода, се нарича *хидроенергетика*.

ТЕКСТ 2

Чл. 4. Компонентите на околната среда са: атмосферният въздух, атмосферата, водите, почвата, земните недра, ландшафтът, природните обекти, минералното разнообразие, биологичното разнообразие и неговите елементи. (...)

Чл. 35. (1) Опазването и използването на водите и водните обекти се основават на дългосрочна държавна политика.

(2) Дългосрочната политика по опазването на водите и водните обекти е основана на рационалното управление на водите на национално и басейново равнище с основна цел постигане на добро състояние на всички води – подземни и повърхностни, за осигуряване на необходимата по количество и качество вода за:

1. питейно-битовите нужди на сегашните и бъдещите поколения;
2. благоприятното състояние и развитие на екосистемите и влажните зони;
3. стопанските и социалните дейности. (...)

Чл. 36. (4) Водовземаването и ползването на водните обекти задължително е свързано с осигуряването на допустим отток в реките.

Чл. 37. Опазването на водите и водните обекти осигурява:

1. **баланса** между експлоатацията на водите и естественото им възстановяване;
2. съхраняването и подобряването на качеството на повърхностните и на подземните води.

31. Изброени са факти от двата текста, както и факти, които липсват в тях. В свитъка за свободните отговори запишете САМО буквите на отговорите, с които са означени ЧЕТИРИТЕ факта, ОТСЪСТВАЩИ в посочените текстове.

- А) Известно е, че водата в живите организми може да съставлява повече от 60% от тяхната вътрешна течна среда.
- Б) Водата е прозрачна и благодарение на това слънчевите лъчи достигат до водните растения, които са под нейната повърхност.
- В) Водата е съсредоточена главно в океаните и в другите големи водни басейни, като покрива малко над 70% от повърхността на планетата Земя.
- Г) Водата притежава висока плътност и има способността да поглъща огромни количества светлина.
- Д) В миналото хората са успявали да използват силата на течащата в реките вода и чрез водното колело да я превръщат в енергия.
- Е) Водата е с различни приложения в икономиката, сред които използването ѝ като разтворител, охладител и транспортна среда.
- Ж) Топлата вода е бедна на кислород, а във водните басейни с умерена температура кислород има само на повърхността.
- З) Съхраняването и подобряването на качеството на повърхностните и на подземните води се осигурява чрез опазването на водите и на водните обекти.

32. В свитъка за свободните отговори запишете ВЪЗМОЖНО НАЙ-КРАТКО кое е ОБЩОТО, за което се говори в ДВАТА текста.

33. В свитъка за свободните отговори в рамките на 2 – 3 изречения формулирайте СОБСТВЕНА теза по една от посочените теми:

*Животът на Земята и водата
Човекът и природата*

34. В свитъка за свободните отговори запишете сбито и кратко (в резюме) основното от съдържанието на Текст 1.

35. За всяко празно място изберете НАЙ-УМЕСТНАТА от думите и я запишете срещу съответната буква в свитъка за свободните отговори.

Антибиотиците са признати за едно от най-големите медицински (А) на ХХ век. Лекуват от незначителни до (Б) живота инфекции. За антибиотиците е важно предварително да се установи дали са в състояние да унищожат бактериите, или поне да ограничат техния (В). В момента най-големи усилия се полагат за (Г) употреба на тези лекарства.

- А) направления, изследвания, открития
- Б) спасяващи, застрашаващи, увреждащи
- В) растеж, проект, прием
- Г) правдивата, правилната, праведната

36. В свитъка за свободните отговори срещу съответната буква запишете правилните ФОРМИ на думите, поставени в скоби.

А) Членуване

(Директор) на (Исторически) музей не се съмняваше в (лоялност) и (професионализъм) на своите служители.

Б) Местоимения

Иван така и не разбра (кой/кого) от учениците бяха отличили в конкурса.

Изпълнителят, (чийто/чиито) песни получат най-много гласове, ще спечели конкурса.

Дъщеря ми получава забележки в училище, защото редовно забравя учебниците (си/й) вкъщи.

В) Учтива форма

Господине, бихте ли ми (казал) дали сте (информиран) лично относно предстоящото пътуване и дали сте (потвърдил) в онлайн платформата ни, че приемате нашите условия?

37. В текста са пропуснати САМО ПЕТ препинателни знака. Препишете текста в свитъка за свободните отговори, като поставите пропуснатите знаци.

Сдържайки вълнението си младата поетеса подписа и последната книга, след което се обърна към присъстващите с думите Скъпи приятели благодаря за вниманието! Пожелавам на всички свои читатели да могат и да мечтаят и да сбъдват мечтите си.

Прочетете творбата „Пловдив“ и изпълнете 38. и 39. задача.

Как бяха скръбни моите детски дни!
О, колко много сълзи спотаени!
Тук първи път се моя взор стъмни
и безпощадна буря сви над мене.

Тук първи път чух възглас: – Престани
да вярваш и да дириш – забранен е
на любовта плодът – и в зли страни
мечтите ти навек ще бъдат пленни.

И днес аз бродя в тоя скръбен град –
едничък дом на моята скръб бездомна –
аз бродя за утехата нерад –

и кат загубен в пустошта огромна.
И толкоз черни мисли ми тежат,
че аз не искам нищо да си спомна.

38. В свитъка за свободните отговори запишете с ЦИТАТИ от текста САМО ДВА ПРИМЕРА (ЧРЕЗ СЛОВОСЪЧЕТАНИЯ), които се отнасят конкретно към града.

39. В свитъка за свободните отговори със СВОИ ДУМИ запишете, като имате предвид текста, ДВА ПРИМЕРА за отношението на лирическия герой към спомена.

40. Свържете името на героя с името на автора, от чиято литературна творба е съответният герой. В свитъка за свободните отговори срещу съответната буква запишете името на автора.

- А) Захаринчо
- Б) Варвара

Йордан Йовков
Иван Вазов
Димитър Димов
Елин Пелин

Свържете името на героя с литературната творба, от която е съответният герой. В свитъка за свободните отговори срещу съответната буква запишете заглавието на творбата.

В) Фратю
Г) Стоилка

„Задушница“
„Железният светилник“
„Бай Ганьо“
„Чичовци“

Свържете заглавието на всяка от творбите с нейния автор. В свитъка за свободните отговори срещу съответната буква запишете името на автора.

Д) „Кочо“
Е) „Заточеници“

Димчо Дебелянов
Христо Ботев
Иван Вазов
Пейо Яворов